

Бородін Д. І., заступник начальника відділу,
Управління захисту економіки Херсонської обл.,
Департамент захисту економіки Національної поліції України,
м. Херсон

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Адміністративний примус в науці адміністративного права визначався по-різному. Так, наприклад, Г. П. Бондаренко зазначив, що адміністративний примус – це складова частина державного примусу, що полягає в застосуванні органами державного управління, судами та судьями, службовими особами, а в установлених законодавством випадках – громадськістю у межах, формах і порядку, регламентованих чинним законодавством, державно-правового, психологічного та фізичного впливу (заходів адміністративного запобігання, заходів припинення адміністративних проступків, адміністративних стягнень) до правопорушників з метою захисту охоронюваних правом конкретних суспільних відносин [1, с. 14].

В Україні пошуки визначення адміністративного примусу активізувалися в 90-х роках ХХ століття. Так, Ю.П. Битяк та В.В. Зуй визначають адміністративний примус як систему засобів психологічного або фізичного впливу на свідомість та поведінку людей з метою досягнення чіткого виконання встановлених обов'язків, розвитку суспільних відносин у рамках закону, забезпечення правопорядку і законності [2, с. 77]. В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко розуміють його як владне, здійснюване в односторонньому порядку та передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правовідносин, по-перше, заходів попередження, по-друге, заходів припинення правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення нормативно-правових установлень [3, с. 190] З.С. Гладун – як особливий вид державного примусу, який полягає у застосуванні суб'єктами державного управління (правомочними державними органами чи посадовими особами) передбаченої нормами адміністративного права системи примусових заходів (психологічного чи фізичного характеру) по відношенню до підконтрольних їм об'єктів у зв'язку з чиненням неправомірних дій (адміністративних проступків) останніми [4, с. 92]. С.Т. Гончарук пропонує розглядати адміністративний примус як один із основних методів державного управління, який полягає в застосуванні уповноваженими на те органами виконавчої влади та іншими компетентними суб'єктами у передбачених законом випадках комплексу примусових заходів морального, матеріального та фізичного впливу на

волю і поведінку учасників управлінських відносин з метою забезпечення громадського порядку та громадської безпеки, попередження та припинення правопорушень, а також покарання правопорушників [5, с. 87].

Запропоновані визначення досить детально окреслюють адміністративний примус, однак, кожне із них містить суб'єктивний підхід автора щодо виділення тієї (тих) чи іншої ознаки (ознак), при залишенні поза увагою інших, або ж лише епізодичному згадуванні. Поняття ж є досконалим, якщо воно охоплює всі, основні ознаки явища. До основних ознак адміністративного примусу можна віднести:

а) він є різновидом державного примусу,

б) він застосовується в державному управлінні при охороні суспільних відносин, що виникають у цій сфері державної діяльності. В юридичній літературі його називають «управлінським» примусом;

в) він носить офіційний характер, оскільки його застосовують від імені держави уповноважені державні органи (посадові особи);

г) для його здійснення у державі існує спеціальний державний апарат, кількісний та якісний склад якого змінювався в залежності від вимог часу.

Для кожного виду державного примусу існує своє коло суб'єктів, яких держава наділяє відповідними повноваженнями. Серед суб'єктів застосування адміністративного примусу переважають органи державної виконавчої влади, і в їх системі особливе місце займають правоохоронні структури, оскільки законодавець надає право їх посадовим особам застосовувати ще й такі види спеціального примусу, як фізична сила, спеціальні хімічні засоби, табельна зброя.

Різноманітність заходів адміністративного примусу обумовлює можливість і необхідність їх класифікації. В науці адміністративного права питання класифікації заходів адміністративного примусу викликають інтерес вже протягом досить тривалого часу і на сьогоднішній день відсутня єдність поглядів вчених відносно їх вирішення.

Так, ще у 60-х роках ХХ століття М.І. Єропкін, поклавши в основу класифікації мету застосування заходів адміністративного примусу, виділив:

а) адміністративно-запобіжні заходи (для запобігання різним антигромадським проявам, недопущення утворення певної протиправної ситуації);

б) заходи адміністративного припинення (для припинення розпочатого або вже вчиненого протиправного діяння та забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки),

в) адміністративні стягнення (для покарання осіб, які вчинили правопорушення) [6, с. 39]. Запропонований вченим підхід щодо класифікації адміністративного примусу часто піддавався критиці, але він є актуальним і до цього часу .

Дослідження класифікації заходів адміністративного примусу, як слушно зазначає Т.О. Коломоєць, поступово поглиблюються, збільшується коло критеріїв, які враховуються вченими, виділяються нові групи заходів. На її думку, спостерігається тенденція переходу від одного до одночасного використання кількох критеріїв для класифікації заходів адміністративного примусу, що дозволяє краще з'ясувати сутність заходів і усунути штучне об'єднання в одну групу різних за ознаками заходів адміністративного примусу [7, с. 105-111].

Більшість сучасних вчених – адміністративістів виділяють традиційну трьохчленну класифікацію заходів адміністративного примусу і виділяють заходи адміністративного попередження (запобігання, профілактики), заходи адміністративного припинення, адміністративні стягнення [8]. На наш погляд, вона і є найбільш вдалою, оскільки відповідає змісту правового забезпечення і практичній їх реалізації правоохоронними органами, оскільки саме посадовими особами даних установ частіше всього зазначені заходи і застосовуються.

Література

1. Бондаренко Г. П. Адміністративна відповідальність в СРСР / Г. Бондаренко. – Львів: Вища школа, 1975. – 176 с.
2. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративне право України. Конспект лекцій / Ю. Битяк, В. Зуй. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 1996. – 160 с.
3. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підруч. / В. Колпаков, О. Кузьменко. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
4. Гладун З. С. Адміністративне право України: навч. посіб. / З. Гладун. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 579 с.
5. Гончарук С. Т. Адміністративне право України: навч. посіб. / С. Гончарук. – К.: Нац. акад. внутрішніх справ України, Нац. акад. управління, 2000. – 240 с.
6. Еропкин М. И. О классификации мер административного принуждения / М. Еропкин // Вопросы административного права на современном этапе. – М.: Госюриздат, 1963. – С. 60-68.
7. Коломоєць Т. О. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу / Т. Коломоєць // Право України. – 2003. – № 2. – С. 105-111.
8. Битяк Ю. П. Переконавання і примус у державному правлінні. Адміністративна відповідальність: конспект лекцій / В. Зуй, Т. Комзюк. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 1994. – 44 с.